

Aproximació a l'espai urbà en l'obra d'un poeta: Marc Granell i València
Abordagem do espaço urbano no trabalho de um poeta: Marc Granell e Valência
An approach to urban space in the work of a poet: Marc Granell and València

Mírcia FERRANDO SIMON¹

Resumen: Marc Granell (València, 1953) és un dels poetes valencians més rellevants de l'últim terç del segle XX i de principis del XXI. En alguna ocasió s'ha autoqualificat d'"urbanita", pel fet de no haver-se mogut pràcticament mai de la seua València natal. L'objectiu d'aquest article és analitzar com tracta els espais urbans en la seua poesia i, també, explorar quina és la visió que té el poeta sobre València, la ciutat que l'ha acompanyat durant la seua trajectòria literària de més de quaranta anys.

Abstract: Marc Granell (València, 1953) is one of the most relevant Catalan poets of the last third of the 20th century and the beginning of the 21st century. He has described himself as a "urbanita", because he has practically never lived outside his native València. The aim of this paper is to analyze how urban spaces are conceived in his poetry and to explore his vision about València, the city that has accompanied him throughout his 40 years of literary career.

Keywords: Marc Granell – València – Urban spaces – Catalan poetry.

Palabras-clave: Marc Granell – València – Espai urbà – Poesia catalana.

ENVIADO: 06.11.2017
ACEPTADO: 11.12.2017

¹ Universitat de València (UV). *E-mail:* Mireia.Ferrando@uv.es.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

La poesia dóna per a poc,
si se la mira amb ulls calculadors
i rapinyaires,
tan a la moda.

I. El poeta i el context

Marc Granell (València, 1953) és un dels lletraferits que millor reflecteixen l'efervescència poètica que tingué lloc al País Valencià durant la dècada dels setanta. Prou que ho podem constatar en llegir la seua *Poesia completa* (GRANELL, 2017), suara publicada per la Institució Alfons el Magnànim. És en aquests anys quan Vicent Andrés Estellés publica, entre altres, dos dels seus poemaris més valorats, el *Llibre de meravelles* i *La clau que obri tots els panys*; quan es creen els Premis Octubre, en el marc dels quals Granell és guardonat amb el Premi Vicent Andrés Estellés de poesia l'any 1976 per *Llarg camí llarg*, el seu primer poemari; o quan, per adduir un altre factor rellevant d'aquest boom literari, apareix l'antologia *Carn fresca. Poesia valenciana jove* (1974), preparada per Amadeu Fabregat a instàncies de Manuel Sanchis Guarner.

Tant els noms que hi apareixien antologats –Josep Piera, Rafael Ventura Melià, Vicent Franch, Josep Lluís Bonet, Joan Navarro i Salvador Jàfer– com d'altres que anaven sorgint –Gaspar Jaén i Urban, Marc Granell, Jaume Pérez Montaner, Eduard Verger o Pere Bessó– s'han tendit a agrupar sota l'etiqueta de Generació dels 70, una convenció que, ben mirat com qualsevol altra, pot resultar equívoca.

Tanmateix, no és només aquesta atmosfera creativa insòlita la que impulsà l'aparició pública de la veu del nostre poeta. La resistència contra la dictadura feixista en fou de ben segur l'altre esperó definitiu. Una de les manifestacions més populars d'aquesta resistència fou la Nova Cançó, que esdevingué probablement la plataforma més eficaç en la denúncia de la persecució a la llengua i la cultura catalanes, de la censura i de la manca de llibertats.

De fet, és en aquests anys, en la segona meitat dels setanta, quan Granell, Piera, Verger i molts altres joves adquiriren una consciència nacional que els menà a abandonar el castellà i a adoptar el català com a llengua vehicular i literària².

² El nostre poeta ho comentava així en una entrevista: “Lo hice por un compromiso político, de respeto y estima a nuestra cultura. Josep Piera y Eduard Verger me ayudaron, y en el bar de la

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6* (2017/2)
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

La trajectòria de Granell és ben llarga i fecunda, fins al punt que se'l considera un dels poetes valencians més rellevants de l'últim terç del segle XX i de principis del XXI. L'objectiu que ens proposem ara i ací és acostar-nos a la mirada crítica i alhora compromesa del poeta amb el seu entorn. En concret, ens centrarem en la seua visió de l'espai urbà o, dit d'una altra manera, en el paper de la ciutat en la seua poesia, que sovint vehicula aquest missatge crític amb l'entorn més pròxim.

No debades el nostre poeta s'ha definit en alguna ocasió com un "urbanita", perquè pràcticament no s'ha mogut mai de València, la ciutat on va nàixer. Pararem, per tant, una atenció preferent a la seua València, que cobra en els seus versos un protagonisme decisiu i amb la qual es podria dir que el poeta manté una relació ambivalent d'amor-odi. Aquest sentiment mai no va deslligat del desencís que li provoquen les ciutats modernes pels canvis radicals que han sofert en els darrers anys.

II. L'entorn urbà

La poesia de Granell va plena de reflexions sobre la condició humana. Josep Iborra (1995: 178) batejà *Llarg camí llarg* com "la temptativa d'una poesia metafísica". Aquest qualificatiu, que ha acompanyat des d'aleshores totes les valoracions crítiques de l'obra granelliana, no ens pot fer oblidar un altre tret característic de la seua poesia vinculada a la realitat del món exterior i a la relació que l'ésser humà hi estableix.

Ben bé es pot afirmar ara que Granell és capaç d'equilibrar i de conjugar l'abstracció i la quotidianitat de manera natural, d'anar traslladant el lector per aquestes dues categories sense estridències, i de passar de la reflexió filosòfica i existencial al terreny del materialisme més evident. El vessant marcadament intimista, de reflexió metafísica si es vol, s'ha anat combinant de manera creixent amb una perspectiva manifestament social.

Pel que fa a la concepció de la ciutat, Joaquim Marco i Jaume Pont (1980: 137) afirmen que "pocs poetes com Granell donen a entendre tan clarament la problemàtica de l'home lligat a la servitud de l'entorn urbà". També ho constaten Ferran Carbó i Vicent Simbor (1991: 61) en destacar que, a partir de *Notícia de la tribu*

facultad de Filosofía y Letras me lancé a hablarlo. Hasta el año 1974, todos escribíamos en castellano. Incluso una parte de *Llarg camí llarg* se compuso primero en esa lengua... De pronto, el valenciano se transformó en una forma de vida. Gracias a la amistad...". Vegeu DOMINGUEZ, Martí. "Marc Granell, el triunfo de la poesía". *ValenciaPlaza*, 2006 <http://valenciaplaza.com/marc-granell-el-triunfo-de-la-poesia>.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

(1978), el poeta s'erigeix en una mena de “cronista que ofereix la seua visió de la ciutat”. Granell mateix ho ha reconegut amb aquestes paraules:

La concepció de la ciutat apareix com un element d'anul·lació de l'ésser humà. També cal tindre en compte que sóc un home essencialment urbà i la meua escriptura és el reflex de la visió quotidiana. (POZO, 1999: 11)

Així, el món urbà és vist sovint com un paisatge deshumanitzat i deshumanitzador, com una amenaça despersonalitzadora. I, encara, bona part de tota la crítica civil apareix constantment vehiculada per una dicció irònica i, fins i tot, sarcàstica, que fa més crua i directa la denúncia envers el model massificat i uniformitzador de les ciutats contemporànies, fet que deixa entreveure, en realitat, com el sentiment de desarrelament humà és una de les preocupacions constants del poeta.

Poden servir per a il·lustrar-ho mínimament versos com els del poema “Santucho”: “la ciutat envaeix d'uniformes parcs amplíssims, / [...] de gratacels immunes, / els carrers sense fi”, o “Soweto”, en què “els gratacels [...] neguen / capvespres a mig nàixer” (tots dos poemes pertanyents a *Refugi absent*, de 1978)³. Tan sols una petita mostra de referències urbanes, com són “uniformes envaeixen els parcs”, “els carrers no tenen fi” i “els gratacels neguen la llum”, serveixen per a generar una sensació dels nuclis urbans degradada i asfixiant.

Situar poemes en escenaris urbans també aprofita, en bona mesura, per a anar més enllà i plantejar una crítica a la societat de consum i a les ideologies mercantilistes que semblen marcar el ritme de les urbs actuals. Granell ha afirmat que:

La ciutat és el paradís d'aquesta nova forma de vida i, per tant, la soledat de l'individu, l'anul·lació de les relacions humanes, la importància de l'economia per damunt de la problemàtica social i personal són fets que porten a una anàlisi negativa de la ciutat i el consumisme, que cada vegada és més fort i destructiu. (CÓRDOBA, 2015: 92)

En aquest sentit, Granell, al poema “La gran fira” (*L'illa amb llunes*, 1993), ha assimilat metafòricament el món a una fira immensa, “on es compra i es ven tot: / la mirada, el bes, la idea, / les venes, el sí i el no”. En “Les ciutats”, un altre poema d'aquest mateix poemari, aquestes apareixen descrites com a “enormes taüts”, i els seus habitants, com a “fantasmes sense cel, ni capvespre, ni migdia”. A més a més, és freqüent que

³ Com apunta Ramon Córdoba (2015: 84), els títols dels poemes evocuen escenaris de resistència en contextos urbans i repressius, ja que fan referència, respectivament, al cap de la guerrilla marxista argentina i a un barri perifèric de Johannesburg.

s'associe a les ciutats el fet d'estar tristes, ser brutes o fer mala olor. En aquest darrer poema se'ns diu que “les ciutats fan pudor de gasolina” i que “estan tristes i gastades / farcides de soroll i de brutícia”. Un poema molt anterior, pertanyent a de *Notícia de la tribu* (1978), ja anunciava aquestes constants, tant pel que fa a l'atenció a atmosfera urbana com pel que fa als hàbits de consum imperants:

Totes les ciutats són tristes.
 I brutes.
 I fan una certa pudor gairebé imperceptible, fosca,
 de caps eixuts rodolant sense pupil·les
 les mateixes vesprades, idèntiques
 nits, fàstics.
 Mireu el cel. És el cel o una nova
 modalitat d'aparador on poden
 a trossets, proposar-nos
 una compra joiosa?

La imatge de la ciutat que se'ns ofereix és radicalment negativa, amb termes com “pudor”, “fosca”, “nit” o “fàstics” i el cel urbà es confon amb un aparador de qualsevol botiga. Ramon Córdoba (2015: 91) ha sabut veure com, en aquesta mena de poemes, Granell denuncia com “l'home, dintre la servitud de l'entorn urbà, anul·lat, anònim, acaba essent un altre producte d'aquella societat”.

III. La relació amb València

Encara que en la majoria de casos la ciutat sol aparèixer anònima (i, per tant, es tracta d'una ciutat “universal”, o dit altrament, d'una crítica generalitzada), és inevitable que la realitat més concreta i propera al poeta, que és la de la ciutat de València –la seua València viscuda–, deixi empremta ací i allà.

La figura de Granell es troba indeleblement lligada a aquesta ciutat. Sense ànim cap ànim de rotunditat, es pot afirmar que València és l'àmbit que li és natural i que sent com a propi. És raonable, doncs, que València reba un tractament singular, sense que això implique deslliurar-la de la crítica social i civil que plana, en la seua poesia, sobre qualsevol al·lusió a la ciutat contemporània. Podríem dir que s'hi troba vinculat per un lligam íntim que no comparteix amb la resta de ciutats. Aquesta fou la resposta del poeta en ser preguntat per què significa València per a ell:⁴

⁴ Aquesta resposta és part d'una entrevista inèdita feta en casa del poeta, en el mes de desembre de 2016, amb la col·laboració de Víctor Castro i Nàdia Climent.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

Jo sóc d'ací, no he eixit d'ací. Per tant, és un poc el meu àmbit de vida total, amb un cert amor-odi, més que per València, per alguns valencians. Per a mi és una ciutat per una banda benigna i amable, però, per l'altra, un poc enemiga, fins i tot físicament. Ara bé, és la meua.

Prou que il·lustren aquesta declaració dos poemes on s'esmenta explícitament el nom de la ciutat. Tant en “València sota la lluna” (*Exercici per a una veu*, 1983) com en “Madinat-at-Turab” (*Fira desolada*, 1991) la sensació de desarrelament és, fins i tot, més amarga, gairebé com la d'aquell que se sent exiliat en la pròpia ciutat. En el primer és ben notòria aquella concepció negativa de les ciutats actuals.

La llum de la lluna en la nit fosca il·lumina el panorama descoratjador de “façanes emmudides”, “finestres cegues”, carrers “cansats”, “solitaris” i “humits”, o el d'un “mar adormit, taüt de les estrelles”. Però hi ha, a més, un desencant ben notori i un sentiment radicalment escèptic davant la realitat sociopolítica de la ciutat. València s'associa al tema del fracàs i la traïció històrica.

Amb les mans tallades i el cap entre els genolls
beus amb avidesa la sang dels fills que poden
i t'han fet el ventre ample de traïcions i taronges
podrides entre els dits del ponent i la derrota.

No és cap misteri per a cap valencià conscient que “ponent” i “derrota” evoquen Castella i la desfeta d'Almansa (1707).

És, però, en “Madinat-at-Turab”, una de les peces més emblemàtiques de Granell, on nítidament s'aprecia la relació ambivalent d'amor-odi que manté el poeta amb la ciutat. La València actual és retratada a partir d'una reacció marcadament visceral suscitada, més aviat, per una part dels seus habitants. És una ciutat bastida d'oblits, controlada per la vanitat i la hipocresia, conduïda a soterrar la identitat pròpia sota tones d'asfalt.

Estesa sota el sol desprietat del migdia
enllà lluny et contemple, ciutat de la vergonya,
ciutat de fang fet falsa esplendor de misèries
amagades sota el fum del foc de l'artifici.

Ciutat de serps i rates coentes i terribles,
per tu passeja lliure la ignomínia més fonda
i rep la traïció homenatge cada dia
dins els cors bondadosos dels teus fills estimats.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

Has venut la memòria com qui ven taronges
per un plat de lletilles podrides que et foraden
el ventre a poc a poc com metralla fins a obrir-te
soterranis de fel on pul·lulen les panteres.

Al final, però, apareix el contrapunt de l'estima. El poeta reconeix en l'última estrofa l'estima per la seua ciutat després d'un torrent de versos despietats i demolidors; una estima que no ha demostrat mai per cap entorn urbà "anònim". Assumeix resignadament i crua la paradoxa que marca el seu lligam amb València:

En tu he nascut i en tu visc i per això t'estime
i per això t'odie amb el fàstic més roent,
tomba perfecta i desolada que lluny contemple
al sol estesa, mort de desig i viu d'horror.

Al capdavall, no és sinó l'estima allò que possibilita una crítica tan extrema i dolorosa de la ciutat que l'ha vist nàixer i que ininterrompudament l'ha acollit.

IV. Uns mots finals

Arribats al final d'aquesta intervenció, forçosament sintètica, hem pogut constatar la doble condició de poeta que se sent ciutadà orgullós i alhora crític amb la seua ciutat (i, per extensió, amb el model de societat de masses que impera en l'actualitat). En la poesia de Marc Granell, l'entorn urbà s'empra per a reforçar una actitud lírica pessimista davant del rumb del món actual, per a transmetre un cert cansament existencial.

La ciutat és tractada com un espai que ha trastocat un seguit de valors humans importants per al poeta, i apareix quasi sempre associada a sentiments negatius. Però, al costat d'aquests sentiments, també hem pogut trobar exemples que mostren els vincles afectius i emocionals que singularitzen la seua relació amb València. Advertim esclatxes que permeten observar l'estima per un espai íntimament relacionat amb la seua experiència vital. Són, enmig del desencís, invocacions a l'esperança.

Bibliografia

CARBÓ, Ferran i SIMBOR, Vicent. *Literatura actual al País Valencià*. València / Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

Antonio CORTIJO & Vicent MARTINES (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 6 (2017/2)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jun-Dez 2017/ISSN 1676-5818

- CÓRDOBA, Ramon. *La poesia de Marc Granell*. Castelló: Universitat Jaume I, 2015.
GRANELL, Marc. *Poesia completa 1976-2016*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2017.
IBORRA, Josep. *La trinxera literària (1974-1990)*. València / Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
MARCO, Joaquim i PONT, Jaume. *La nova poesia catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1980.
POZO, Begonya. "Marc Granell. Quan la poesia és i es fa paraula". *Macondo*, València, 3-I-1999, pp. 7-13.